

Spor Yapan ve Yapmayan Bireylerde Şiddet Davranışı Sıklığının İncelenmesi *

Deniz KAPTAN^a

Alparslan Gazi AYKIN^b

Hilal İCİ^c

Elmirhan SİNAN^d

Geliş Tarihi: 10 Mayıs 2023 Kabul Tarihi: 14 Haziran 2023 Yayın Tarihi: 30 Haziran 2023 Sayfa no: 24-31

Özet

Gerek toplumu oluşturan bireyler, gerekse toplumu yöneten bireyler açısından, sporun şiddetten uzak, birlik ve kardeşlik içerisinde bir toplum yaratmada etkili bir araç olarak kullanılabilmesi yönünde yaygın bir algı vardır. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı; spor yapan ve yapmayan bireylerde şiddet davranışı sıklığı açısından bir farklılık olup olmadığını ortaya koymaktır.

Hatay ilinde yaşayan 18 yaş ve üstü 300 yetişkin bireye gönüllülük ilkesi doğrultusunda uygulanan anket formu, kişisel bilgilerin yanı sıra Taşkesen ve Özpolat (2020) tarafından geliştirilen ve tek boyuttan oluşan Şiddet Davranışı Sıklığı Ölçeğini içermektedir. Araştırma betimleyici bir araştırma olup, basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İkili grupların analizinde Bağımsız Örneklem T-Testi, ikiden çok değişkene sahip grupların analizinde ise Tek Yönlü Anova Testi kullanılmıştır.

Katılımcıların spor yapma durumuna, cinsiyete ve spor yapma sıklığına göre şiddet davranışı sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir ($p>0,05$). Ankete katılan bireylerin spor yapma yılı açısından şiddet davranışı sıklıkları arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$).

İstatistiksel olarak 5 yıl ve üzeri spor yapan bireylerin şiddet davranışı sıklıklarının 1-2 yıl spor yapan bireylere oranla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Spor yapan ve yapmayan bireylerin şiddet davranışı sıklığına ilişkin puan ortalamalarının birbirine çok yakın olması ve aralarında anlamlı bir farkın olmayışı; anlamlı bir fark olmasa da, spor yapma sıklığı en yüksek sporcuların şiddet davranışı sıklıklarına ilişkin puan ortalamalarının diğer sporculara oranla daha yüksek olması, sporun şiddeti önlemede yeterince etkin bir araç olarak kullanılmadığına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor, sporcu, şiddet davranışı

Investigation of the Frequency of Violent Behavior in Individuals Who Play and Do Not Play Sports *

Abstract

There is a widespread perception that sports can be used as an effective tool in creating a society free from violence and in unity and brotherhood, both for the individuals who make up the society and for the individuals who manage the society. In this context, the aim of this study is; The aim of this study is to reveal whether there is a difference in the frequency of violent behavior in individuals who play and do not play sports.

The questionnaire applied to 300 adult individuals aged 18 and over living in the province of Hatay in accordance with the principle of voluntariness, includes the Violent Behavior Frequency Scale developed by Taşkesen and Özpolat (2020) and consists of one dimension, as well as personal information. The research is a descriptive study and simple random sampling method was used. Independent Sample T-Test was used in the analysis of paired groups, and the One-Way Anova Test was used in the analysis of groups with more than two

^a Öğrenci, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, kaptandonis12@gmail.com, 0009-0008-9658-7729;

^b Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, aykinalparslan@gmail.com, 0000-0001-7571-2086 (Sorumlu Yazar);

^c Öğrenci, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, hilalici8@gmail.com, ; 0009-0005-0115-2385;

^d Öğrenci, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, elmirhansinan@hotmail.com, 0009-0004-8745-5426

* Bu araştırma, 8-10 Mayıs 2023 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen 15. Ulusal Spor Bilimleri Öğrenci Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

variables.

There was no statistically significant difference between the frequency of violent behavior according to the participants' sports status, gender and frequency of doing sports ($p>0.05$). It was determined that there was a significant difference between the frequency of violent behavior in terms of the years of doing sports of the individuals participating in the survey ($p<0.05$).

Statistically, it has been concluded that the frequency of violent behavior of individuals who have been doing sports for 5 years or more is higher than those who have been doing sports for 1-2 years. The fact that the mean scores of the individuals who do and do not play sports regarding the frequency of violent behavior are very close to each other and there is no statistical difference between them; Although there is no statistical difference, the fact that the average score of the athletes with the highest frequency of doing sports is higher than the other athletes, indicates that sports cannot be used as an effective tool in preventing violence.

Key Words: Sport, athlete, violent behavior

Giriş

Günümüz dünyasında spor, insanların daha barışçı ortamlarda kendilerini kanıtlamalarına ve başarıya ulaşmalarına imkan sağlayan bir araç olarak da görülebilir. Böylelikle insanlar kuralları belirlenmiş spor dallarında belirli hedefler belirleyerek içlerindeki başarıya ulaşma güdüsünü oyun alanında tatmin edebilme imkanına kavuşmaktadırlar. Ancak bazı durumlarda bu güdülerin tatmini, oyuncularında şiddet içerikli kural dışı davranışlara dönüşürken, seyircilerde de benzer eğilimlerin ortaya çıkmasına sebep olabilmektedirler. Bunun yanında insanlar, günlük hayat içerisinde de daha huzurlu ve mutlu bir toplumda şiddetten uzak, barış içerisinde yaşamayı arzularlar. Şiddet sarmalında ya da şiddeti hayatından çıkarmış bir toplum olma ayrımında; gerek toplumu oluşturan bireyler, gerekse toplumu yöneten bireyler açısından, sporun şiddetten uzak, birlik ve kardeşlik içerisinde bir toplum yaratmada etkili bir araç olarak kullanılabilceği yönünde yaygın bir algı söz konusudur. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı; spor yapan ve yapmayan bireylerde şiddet davranışı sıklığı açısından bir farklılık olup olmadığını ortaya koymaktır.

Sporun ırk, din, dil ayrımı gözetmeden insanları buluşturan evrensel barışçıl bir olgu olduğu yönünde ortak bir kanaat oluşmuştur. Spora yüklenen bu barışçıl misyona rağmen spor ortamlarında yaşanan şiddet olayları spora yönelik oluşan barışçıl algıya zarar vermektedir (Ziyagil ve ark., 2012).

Bir toplumda şiddet eğilimi yüksek birey ya da grupların ortaya çıkarılması ve elde edilen sonuçlar doğrultusunda tedbir alabilme olanağına kavuşulması, daha huzurlu bir toplum yaratılabilmesi adına bu araştırmayı önemli kılmaktadır. Bu bağlamda, spor yapan ve yapmayan kişilerin şiddet davranışı sıklıkları arasında belirlenen farklılık düzeyi, sporun şiddeti engellemede etkin bir araç olarak kullanılma durumunun tespiti açısından önemlidir. Bu bağlamda, "Spor yapan ve yapmayan bireylerde şiddet davranışı sıklığı açısından bir fark var mıdır?" sorusunun yanısıra, farklı değişkenlere ilişkin problem durumlarının ortaya koyulabilmesi için aşağıdaki soruların yanıtları aranmıştır.

1. Cinsiyete göre şiddet davranışı sıklıkları arasında bir fark var mıdır?
2. Spor yapma sıklığına göre şiddet davranışı sıklıkları arasında bir fark var mıdır?
3. Spor yapma süresine (yıl) göre, şiddet davranışı sıklıkları arasında bir fark var mıdır?

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma; spor yapan 150, spor yapmayan 150 kişi olmak üzere toplam 300 kişiyle sınırlıdır.

Araştırmanın Sayıltıları

Gönüllülük esasına göre araştırmaya katılarak anket sorularını cevaplayan bireylerin, soruları doğru olarak cevapladıkları varsayılmıştır.

Kavramsal Çerçeve

Spor; insanın, doğayla savaşırken kazandığı ana becerilerini ve geliştirdiği savaş yöntemlerini, tek olarak ya da topluca, barış içinde ve benzetim yoluyla, işten uzaklaşırken oyunu kullanmasına dayalı toplumsal bir süreç olduğu kadar, estetik, teknik, fizik ve yarışmacı bir olay olarak tanımlanabilir (Fişek, 1980).

Şiddet; sahip olunan güç ve kudretin, yaralanma ve kayıpla sonuçlanan veya sonlanma olasılığı yüksek bir şekilde bir topluma, bir gruba, bir insana veya kendine karşı doğrudan veya tehdit yoluyla uygulanmasıdır (Subaşı ve Akın, 2003).

Saldırganlık; Bir bireyin başkasına, kendine, herhangi bir canlı ya da cansız varlığa nesneye kasıtlı ya da kasıtsız olarak fiziksel ya da psikolojik zarar vermeye sebep olabilecek her türlü davranış olarak ifade edilebilir (Şahin, 2006).

Şiddet ve saldırganlık arasındaki temel ayrım; şiddetin sonuç, saldırganlığın ise daha çok sebep olduğudur (Taşkesen ve Özpolat, 2020).

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, betimsel bir araştırma olup, basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Hatay merkezde yaşayan bireyler içerisinde spor yapan 150 ve spor yapmayan 150 kişi olmak üzere çalışmaya katılan toplam 300 kişi örneklem grubunu oluşturmaktadır. Tablo 1’de katılımcılara ait kişisel bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Bilgiler

Değişkenler	Gruplar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	192	64
	Kadın	108	36
Spor Yapma Durumu	Spor Yapan	150	50
	Spor Yapmayan	150	50
Spor Yapma Sıklığı (En az 30dk.)	Haftada 1-2 Kez	44	14,7
	Haftada 3-4 Kez	59	19,7
	Haftada 5 Kez ve Üzeri	47	15,7
Spor Yılı	1 Yıldan Az	15	5,0
	1-2 Yıl	24	8,0
	3-4 Yıl	17	5,7
	5 Yıl ve Üzeri	94	31,3

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırma; elde edilen verilerin SPSS paket programında değerlendirildiği, %95 güven aralığında, $p < 0,05$ düzeyinde anlamlılık aranan bir araştırmadır. Anket soruları, Hatay ilinde yaşayan 18 yaş ve üstü 300 yetişkin bireye gönüllülük ilkesi doğrultusunda uygulanmıştır. Anket formu, kişisel bilgilerin yanı sıra Taşkesen ve Özpolat (2020) tarafından geliştirilen ve tek boyuttan oluşan Şiddet Davranışı Sıklığı Ölçeğini içermektedir. Katılımcıların son 30 gün içerisinde ölçekte yer alan olayları hangi sıklıkla yaşadıkları sorgulanmıştır. Verilerin dağılımına ilişkin Skewness-Kurtosis değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Verilerin dağılımına ilişkin Skewness-Kurtosis değerleri

	Skewness	Kurtosis
Şiddet Davranışı Sıklığı Ölçeği	1,293	1,337

Skewness ve Kurtosis değerleri -1,5 ile 1,5 aralığında veriler normal dağılım gösterirler (Tabachnick ve Fidell, 2013). Elde edilen sonuçlara göre veriler normal dağılım göstermektedirler (bkz. Tablo 2). İkili grupların analizinde Bağımsız Örneklem T-Testi, ikiden çok değişkene sahip grupların analizinde ise Tek Yönlü Anova Testi kullanılmıştır.

Bulgular

Aşağıda, problem cümlelerine ilişkin yapılan analiz sonuçları tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 3

Cinsiyete Göre Şiddet Davranışı Sıklıklarının Karşılaştırılması (Bağımsız Örneklem T-Testi Analiz Sonuçları)

Ölçek	Cinsiyet	N	\bar{x}	SD	t	p
Şiddet Davranışı Sıklığı	Erkek	192	2,017	1,009	1,789	0,075
	Kadın	108	1,813	0,827		

Tablo 3’e bakıldığında: Cinsiyete göre şiddet davranışı sıklıkları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p > 0,05$).

Tablo 4

Spor Yapma Sıklığına Göre Şiddet Davranışı Sıklıklarının Karşılaştırılması (Tek Yönlü Anova Testi Analiz Sonuçları)

Ölçek	Spor Yapma Sıklığı (En az 30 dk.)	N	\bar{x}	SD	F	p
Şiddet Davranışı Sıklığı	Haftada 1-2 Kez	44	1,903	0,996	2,781	0,065
	Haftada 3-4 Kez	59	1,724	0,809		
	Haftada 5 Kez ve Üzeri	47	2,156	1,029		

Tablo 4'e bakıldığında: Spor yapma sıklığına göre şiddet davranışı sıklıkları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 5

Spor Yapma Yılına Göre Şiddet Davranışı Sıklıklarının Karşılaştırılması (Tek Yönlü Anova Testi Analiz Sonuçları)

Ölçek	Spor Yapma Yılı	N	\bar{x}	SD	F	p	Tukey
Şiddet Davranışı Sıklığı	1 Yıllan Az	15	1,783	0,933	3,187	0,026*	2<4
	1-2 Yıl	24	1,406	0,457			
	3-4 Yıl	17	2,095	1,227			
	5 Yıl ve Üzeri	94	2,029	0,955			

Tablo 5'e bakıldığında: Spor yapma yılına göre şiddet davranışı sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu farklılığın 1-2 yıldır spor yapan bireylerle 5 yıl ve üzerinde spor yapan bireyler arasında olduğu görülmektedir. Spor yapma yılı 5 yıl ve üzeri olan kişilerin 1-2 yıldır spor yapan kişilere oranla şiddet davranışı sıklıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 6

Spor Yapma Durumuna Göre Şiddet Davranışı Sıklıklarının Karşılaştırılması (Bağımsız Örneklem T-Testi Analiz Sonuçları)

Ölçek	Spor Yapma Durumu	N	\bar{x}	SD	t	p
Şiddet Davranışı Sıklığı	Spor Yapan	150	1,912	0,949	-0,576	0,565
	Spor Yapmayan	150	1,975	0,955		

Tablo 6'ya bakıldığında: Spor yapma durumuna göre, spor yapan ve yapmayan bireylerin şiddet davranışı sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Sonuç

Literatürde şiddet ve şiddet davranışı üzerine yapılmış birçok çalışmaya rastlamak mümkündür. Bu çalışmalar birbirini destekleyen sonuçlar ortaya koyabildikleri gibi, birbirinden farklı yönde sonuçlar elde eden çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalara ilişkin birkaç örnek ve yaptığımız araştırma sonuçları aşağıda verilmiştir:

Sağlık çalışanlarına karşı şiddet, önemli bir sorun olarak görülmektedir (Tükmenoğlu ve Sümer, 2017). Yaklaşık olarak beş hemşireden dördü iş yerinde psikolojik şiddet davranışlarına maruz kalmaktadır (Tambağ ve ark., 2018).

Aygen ve Açık (2014), Elazığ ilindeki liselere devam eden öğrenciler üzerine yaptıkları çalışmada, şiddete maruz kalma ve başvurma oranlarının oldukça yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

Smith-Khuri ve ark. (2004), İrlanda, İsrail, Portekiz, İsveç ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ergenler üzerine yaptıkları çok uluslu çalışmada, şiddete yönelik ergen davranışlarının benzer olduğu; kavga ve zorbalığa yönelik davranışların ergenler arasında sıkça rastlanılmayan, ara sıra yaşanan seyrek davranışlar olduğu sonucuna varmışlardır.

Kahya (2018), şiddete ilişkin medya etkisi üzerine yaptığı çalışmada, tek başına şiddet ve sapma davranışlarını medyanın yönlendirdiği görüşünün yetersiz olduğunu; yaş, cinsiyet, aile yapısı, ekonomik durum, ebeveynlerin eğitim durumu, yaşanan mekan, komşuluk ilişkileri, arkadaş çevresi, okula karşı duyulan istek, ailenin gencin hayatını takip etme durumu gibi faktörlerin de gençler üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir.

Devlet liselerinde şiddet üzerine yaptığı çalışmada, suç ve şiddet açısından meslek liselerinin diğer liselerden daha riskli olduğunu ortaya koyan Ünlü ve ark.(2013), bu sonucun, okul yapısı ve kaynaklarının yanı sıra öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarıyla da ilişkili olabileceğini ileri sürmektedir.

Wojciechowski (2021), dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tedavisinin, ergenlik ve erken yetişkinlik dönemindeki şiddet içeren suçların azaltılmasında önemli bir role sahip olduğunu belirtmektedir.

Şiddetin önlenmesine yönelik eğitim programlarının okulda düzenlenmesi durumunda, daha yapıcı çatışma çözüm yaklaşımlarının öğrenciler tarafından kullanılacağı, şiddet eğilimi ve davranışlarının azalarak daha güvenli ve şiddetten uzak bir okul ortamının sağlanacağı söylenebilir (Uysal ve Bayık Temel, 2009).

Farklı yaş ve eğitim düzeyindeki bireylerin sporda şiddete yönelebildiği, lise öğrencisi ve mezunlarında erkek bireylerin bu olaylara daha çok karıştığı; kadınlar şiddete yönelebilseler de erkeklere oranla şiddet olayına çok daha az karıştığı; sporda şiddetin en fazla futbol taraftarlarında gerçekleştiği ve şiddete farklı şekillerde başvurdukları belirlenmiştir (Gür, 2015).

Üniversite öğrencilerinin holiganizm ve sporda şiddet eğilimleri incelendiğinde; erkek öğrencilerin kadınlardan daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Ayrıca katılımcıların en çok medya ve hakem kararlarından kaynaklanan şiddet olaylarına eğilim gösterdikleri görülmüştür (Gül, 2022).

Ramazan Şeker (2011)'de, lise ve üniversite düzeyinde öğrenim gören gençlerin, sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara karşı görüşlerini incelediği çalışmada, kız öğrencilerin sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara karşı eğiliminin erkek öğrencilere oranla daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmamızda: İstatistiksel olarak 5 yıl ve üzeri spor yapan bireylerin şiddet davranışı sıklıklarının 1-2 yıl spor yapan bireylere oranla daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Spor yapan ve yapmayan bireylerin şiddet davranışı sıklığına ilişkin puan ortalamalarının birbirine çok yakın olması ve aralarında istatistiksel bir farkın olmayışı; istatistiksel bir fark olmasa da, spor yapma sıklığı en yüksek sporcuların şiddet davranışı sıklıklarına ilişkin puan ortalamalarının diğer sporculara oranla daha yüksek olması; anlamlı bir fark olmasa da, erkeklerde şiddet davranışı sıklığına ilişkin puan ortalamalarının kadınlardan yüksek olması ve bu durumun literatürdeki çalışmalarla da desteklenmesi

(Gül, 2022; Gür, 2015; Şeker, 2011), sporun şiddeti önlemede yeterince etkin bir araç olarak kullanılmadığına işaret etmektedir. Spor yapan bireyleri şiddete teşvik eden psikolojik ve çevresel faktörlerin neler olduğuna ilişkin yapılan ve yapılacak çalışmalar doğrultusunda elde edilen bilgilerin antrenörler tarafından dikkate alınarak teoriden gerçeğe aktarılması önerilmektedir. Bu noktada antrenörlere büyük sorumluluklar düşmektedir.

Araştırma Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik kurul kararının tarihi: 04/01/2023

Etik kurul belgesinin sayı numarası: Toplantı Sayısı:1, Karar No:20

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmanın veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yorumlanması aşamasında herhangi bir çıkar çatışması yaşanmadığını yazarlar taahhüt etmiştir.

Kaynakça

- Aygen, M., Açık, Y.** (2014). Elazığ ilinde gençlerde şiddete başvurma ya da maruz kalma sıklığı, etkileyen faktörler ve öfke ile ilişkisi. *Kocaeli Tıp Dergisi*, 3, 8-17.
- Fişek, K.** (1980). *Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi Dünyada-Türkiye'de*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Gül, A.N.** (2022). *Üniversite öğrencilerinin sporda şiddet ve holiganizm eğilimlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.
- Gür, B.** (2015). *Evensel bir sorun: Sporda şiddet*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kahya, Y.** (2018). Medyanın Gençler Üzerinde Sosyal Sapma ve Şiddet Bağlamında Etkileri. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 45, 43-57.
- Smith-Khuri, E., Iachan, R., Scheidt, P.C., Overpeck, M.D., Gabhainn, S.N., Pickett, W., Harel, Y.** (2004). A Cross-national study of violence-related behaviors in adolescents. *Arch Pediatr Adolesc Med.*, 158, 539-544.
- Subaşı, N., Akın, A.** (2003). *Kadına yönelik şiddet; nedenleri ve sonuçları*. Akın A (Editör). Toplumsal cinsiyet, sağlık ve kadın. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Şahin, H.** (2006). Öfke denetimi eğitiminin çocuklarda gözlenen saldırgan davranışlar üzerindeki etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 47-61.
- Şeker, R.** (2011). *Lise ve üniversite düzeyinde öğrenim gören gençlerin, sporda şiddet ve istenmeyen davranışlara karşı görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Tabachnick, B.G., Fidell, L.S.** (2013). *Using Multivariate Statistics*. Pearson, Boston.
- Tambağ, H., Can, R., Erenoğlu, R., & Özbay, R.** (2018). Hemşirelerin iş yerinde karşılaştıkları psikolojik şiddet davranışlarının incelenmesi. *Bakırköy Tıp Dergisi*, 14(1), 24-30.
- Taşkesen, O., Özpolat, A.R.** (2020). Şiddet davranışı sıklığı ölçeğinin psikometrik özellikleri. *Sinerji Uluslararası Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-26.
- Türkmenoğlu, B., Sümer, H.E.** (2017). Sivas il merkezi sağlık çalışanlarında şiddete maruziyet sıklığı. *Ankara Med J.*, 17(4), 216-225.

- Uysal, A., Bayık Temel, A.** (2009). Şiddet karşıtı eğitim programının öğrencilerin çatışma çözüm, şiddet eğilimi ve şiddet davranışlarına yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(1), 20-30.
- Ünlü, A., Evcin, U., Burakgazi Yılmaz, H., & Dalkılıç, A.** (2013). İstanbul devlet liselerinde suç ve şiddet yaygınlığı: Okul türlerinin karşılaştırılması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 152-160.
- Wojciechowski, T.W.** (2021). The role of ADHD in predicting the development of violent behavior among juvenile offenders: participation versus frequency. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(1-2), 626-642.
- Ziyagil, M.A., Bilir, P., Çekin, R., & Sayın Temur, C.** (2012). Türkiye’de sporda saldırganlık, şiddet ve çözüm önerileri. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-14.